

E. B. Thomas, T. Szentléleký, *Führer durch die archäologischen Ausstellungen des bakonyer Museums in Veszprém*. Zentralbüro für Propaganda der Museen, Budapest 1959. 44 strani, 30 tabel in 1 priloga.

Preureditev arheološkega muzeja v Bakonyju leta 1958 je botrovala tudi pričujočemu vodiču, ki sta ga spisala v arheološkem svetu poznana avtorja. Dragoceno gradivo severozahodno od Blatnega jezera je tako ponovno po več kot petdesetletnem intervalu, odkar je obdelal G. Rhé, *Archäologische Spuren aus der Urzeit und dem Altertum bei Veszprém*, Wien 1906, strnjeno v sintetičnem pregledu izkopenin v Transdanubiji.

Kolikor lahko iz priloženih fotografij sklepamo, je nova modernizirana postavitve tudi smiselno preuredila izkopano gradivo ob estetsko zadovoljivih rešitvah; dasi preseneča stroga znanstvena zasnova brez danes običajnih poljudnih panojev in številnih slikanih legend ter zemljevidov.

Vodnik je prirejen po današnji razporeditvi. Gradivo razlaga po vitrinah, zato je čutila že avtorica antičnega dela E. B. Thomas vrzeli v takem načinu podajanja in je oskrbela antični del s kratkim splošnim uvodom. Tihamer Szentléleký, pisec prazgodovinskega dela, je vključeval pri opisu gradiva v vitrinah tudi širše ekskurze z orisi posameznih prazgodovinskih faz, pri čemer je zašel večkrat v težave.

Najstarejše najdbe s tega območja so sileksi in obdelano rogovje iz Lovasa, ki jih pripisujejo Szeleta kulturi ter sodijo časovno v manjšo otoplitev v dobi zadnje poledenitve. Najdbe izvirajo iz več metrov globokega paleolitskega rudniškega rova, v katerem so kopali rdečo barvo. Naslednje razstavljene najdbe predstavljajo prehod v mlajše faze kamene dobe, v tako imenovano Želizer kulturo. Na tem področju so najdišča te kulture številna; doslej pa poznajo le eno najdišče tipične trakaste keramike iz Veszpréma. Predvsem pa je značilna za to okolico kultura druge stopnje bronaste dobe, ki nosi tudi ime po Veszprému. Karakterizirajo jo posode z belo inkrustacijo in okraši enake izvedbe kot v Vučedolu ali na Ljubljanskem barju. Med najdbami te faze velja omeniti dvoje votlih ptičjih kipcev, ki so okrašeni z apneno inkrustacijo in izpolnjeni z manjšimi kroglicami. Glede na najdbo okostja moremo sklepati, da so bili ti predmeti otroške igrače. Na obsežnem grobišču te kulture, z grobovi v pletenih košarah, je opazna med izkopaninami predvsem velika glinasta skrinja — žara — s kavlji, na katerih so visele manjše posode. Na zaključku drugega tisočletja je nastopilo drugo obdobje, menja se tudi način pokopavanja. Z devetim stoletjem pr. n. š. so nastopili iz jugozahodnega alpskega območja Iliri, nosilci halštatske kulture, ki se tudi v okolici Veszpréma kaže v gomilnih grobiščih. Zanimivi za keramiko te faze so številni ročaji v obliki živali. Že v začetku 4. stoletja so opazni keltski vplivi, medtem ko se latenska kultura v okolici Veszpréma razmahne šele v začetku 3. stoletja pr. n. š.

Rimsko obdobje v neposredni okolici Blatnega jezera (*Lacus Pelso*) karakterizirajo številne raztresene vile, ki so središča intenzivnega poljedelstva. Različne najdbe orodij se zmeraj znova pojavljajo v skoraj vseh vilah, iz česar lahko sklepamo na gospodarsko dejavnost, usmerjeno predvsem v poljedelstvo — žitarstvo in vinogradništvo — ter izkoriščanje trstike in bohotnih gozdov.

Prvi naseljeni Rimljani so uporabljali še italске oblike stavb z atrijem in peristilom. V začetku 3. stoletja so te tlorise izpopolnili za tukajšnje klimatske razmere. Pri tem so običajno ob vhodnih vratih namestili tudi stolpičaste prizidke, s čimer so omogočili obrambo poslopja, kar je bilo v nevarnih poznoantičnih časih nujno. Na takih posestih se spremeni tudi gospodarska osnova s tem, da pridelujejo vse potrebne dobrine sami in preidejo tako v samooskrbo, hkrati pa zmanjšajo trgovino na minimum.

Značilna poteza izkopenin iz okolice Veszpréma je lokalnaobarvanost, ki se zrcali na predmetih splošne rabe in ostalih najdeninah skozi vso antiko. Pečat italškega vpliva nosijo predvsem okrasni členi stavb z visoko umetniško vrednostjo ter jo lahko pripišemo direktnim italiskim vplivom ali potujočim slikarjem, šolanim na jugu. To velja za notranjo opremo stavb in okrase sob, večinoma visokokvalitetne freske in mozaike. V prvi vrsti se kažejo te karakteristike v vili pri Balácpusztu, ki je najbolj razkošen spomenik province *Pannonia*. Na drugi strani

označuje italški okus med drobnimi najdbami vrsta izrednih umetniških vrednot iz lararija v Nagydéma. Izvrstno izdelana je sama statua lara z uglajenimi detajli, po čemer lahko sklepamo, da ni serijske izdelave, ampak iz ene boljših italških delavnic.

V nasprotju z omenjenimi najdbami dokazuje v Ajki leta 1950 odkrito svetišče Herakla obstoj lokalnih klesarskih delavnic. Poleg dveh oltarjev so izkopali Heraklejevo statuo s surovo obdelanim trupom in skrbno oblikovanimi potezami obraza. Karakteristično oblikovana glava je omogočila datacijo, saj ima Herakles poteze cesarja Komoda.

Knjižica je izšla kot vodič po muzeju v založbi osrednjega biroja za propagando muzejev ter predstavlja tako zelo posrečeno obliko dejavnosti in širjenja zanimanja za muzeje med javnostjo in tujci. Vodnik je izšel v nemščini, kar mu daje širše obeležje. Ob tem bi želeli, da bi se tudi naša tovrstna dejavnost, ki jo je uvedla Mladinska knjiga s spomeniški vodniki, nadaljevala.

Peter Petru

Numizmatični vestnik. Glasilo Numizmatičnega društva Slovenije v Ljubljani 3, 1960.

Prav je, da razširimo naše strokovne poglede tudi na numizmatiko, kajti z novo številko je stopil Numizmatični vestnik na pota, ki jih mora naša historiografija in spomeniško varstvo ne le beležiti, marveč pozdraviti, ker zajema specialno področje arheologije in kasnejših zgodovinskih obdobij, ki bi ga sami le težko registrirali. Redakcija glasila pod vodstvom E. Pegana je namreč prvič v naši zgodovini pristopila sistematično k delu in začela objavljati poleg tematsko zaključenih razprav in sestavkov tudi sprotna poročila o novih numizmatičnih najdbah na področju Slovenije. S tem pa zajema svojstveno in specialno področje, ki mu doslej v naši spomeniški praksi nismo posvečali pozornosti v večji meri. Končni rezultat takega delovanja bo topografska obdelava celotnega numizmatičnega gradiva posameznih zgodovinskih epoh in bo koristno predvsem za popolno in znanstveno precizirano umevanje naselbinske zgodovine.

V prvem članku objavlja E. Pegan Del najdbe rimskih sestercev z otoka Visa, kjer nakazuje historično zelo zanimive rešitve in poglede v zvezi z vdorom Kvadov in Markomanov ter reakcijo na ta nenaden napad v provinci Dalmaciji. Naslednji sestavek A. Jeločnika govori o Najdbi kasnorimskih novcev iz Jereke pri Bohinju, ki jo je pri sondažnih raziskovanjih odkril kustos A. Valič. Zanimiva najdba se zaključuje z zgodovinskim letom bitke pri *Castra* (Ajdovščina) — 393 in se hkrati navezuje na sočasne najdbe iz Bohinja in Ciganske jame pri Naklem ter Vrbe oziroma Begunj na Gorenjskem.

Članek pod naslovom Numizmatične zablode obravnava vprašanja pristnosti multiple Claudija II.; prav tako je za nas zanimiv sestavek A. Pogačnika Vprašanje ohranjenosti, ker navaja avtor tri stopnje, v katere moremo postaviti numizmatične najdbe. Prav zato je članek širše zanimiv, ker prinaša nove poglede na stanje numizmatičnih predmetov, ki je, gledano s širšega aspekta, zanimiv tudi pri ugotavljanju stanja in valorizacije ter stopnje ohranjenosti ostalih predmetov naše najstarejše zapuščine. Zaključni razpravi E. Pegana sta posvečeni razstavi Razvoj denarja in korekturam v članku Jugoslavenski kovani novac.

Posebej pa nas veseli na novo vpeljana rubrika — Numizmatične najdbe, ker se ta dejavnost, po tematiki ostro specificirana, doslej ni pojavljala v strokovnih revijah in bi jo tudi težko priključili obstoječim glasilom, ki z numizmatiko zvečine nimajo širših stičišč. Prav presenetljivo je število strokovno neoporečno obdelanega gradiva s 25 najdišč iz naše republike. Pri tem so nekatera najdišča zastopana z vrsto novcev. Kolikor lahko na prvi pogled sklepamo, sta najbolj zanimiva oba solida v tej zbirki, in sicer prvi z gradbišča osnovne šole v Gregorčičevi ulici v Ljubljani, drugi pa iz Sv. Lovrenca nad Polhovim Gradcem. Prav tako je za tipološko analizo zlatega nakita izredno pomembna že podana časovna opredelitev groba 19 v Ribnici pri Brežicah.

Poročilo o novih najdbah sledijo ocene, omemba novih zamenjanih strokovnih časopisov in obvestila.